

Preek Matteus 2: 1-12

Broeders en zusters,

In de christelijke traditie is 6 januari de datum van Drie Koningen. In de vier weken van Advent wordt vooruit gekeken naar de geboorte van Jezus. Met Drie Koningen wordt er terug gekeken naar die geboorte. Niet zelden wordt op de zondag voorafgaand aan deze datum stilgestaan bij Matteus 2, de geschiedenis over de wijzen uit het oosten, zoals deze bijzondere zoekers naar het Kerstkind in de protestantse traditie meestal worden genoemd. Straks wil ik graag samen met u die geschiedenis induiken en proberen lessen te trekken uit de reacties van de verschillende mensen op de Kerstboodschap. Maar eerst wil ik toch wel heel graag kijken naar de feiten uit het verhaal. Vooral ook om te laten zien dat er door de kerkelijke traditie nogal wat bij verzonnen is. Als de christelijke traditie spreekt over Drie Koningen, dan moet allereerst opgemerkt worden dat het aantal 'drie' nergens uit het Evangelie blijkt. Het aantal van de mannen die vanuit het Oosten naar Jeruzalem trekt wordt nergens genoemd. Waarschijnlijk is het aantal drie gebaseerd op de geschenken die de wijzen brachten: goud, wierook en mirre. In de loop der eeuwen hebben de drie wijzen indrukwekkende namen gekregen: Caspar, Melchior en Balthasar. En volgens diezelfde traditie zouden de mannen 20, 40 en 60 jaar oud zijn en op die manier de generaties van de mensheid vertegenwoordigen. Maar nog voor de namen, nog voor de leeftijd van de mannen is in de bijbel of in buitenbijbelse geschiedschrijvingen enige serieuze aanwijzing te vinden. Iets soortgelijks zien we bij dat tweede woord van de christelijke feestdag: koningen. Het Griekse woord dat het Nieuwe Testament gebruikt in onze tekst kan het best vertaald worden met magiër, tovenaars of wijzen. Maar niets wijst erop dat we hier met koningen te maken hebben. De meeste bijbeluitleggers gaan ervan uit dat de mannen afkomstig zijn uit de omgeving van Babel en geleerden zijn die zich bezig hielden met astrologie en geneeskunde, die door heel serieus het heelal te bestuderen meenden daar ook wereldgebeurtenissen uit af te kunnen lezen. De profeet Jesaja (47:13) sprak al over die praktijken in Babel: *wat heb je je afgetoet met talloze raadgevers! Laten zij die naar de sterren staren, die de hemel kunnen uitleggen, die je per maand laten weten wat je overkomen zal, laten zij nu aantreden, laten zij je redden!*

Het gebruik om met waarzeggerij en astrologie bezig te zijn heeft God nadrukkelijk verboden in de thora. God wil niet dat we de toekomst onder controle proberen te krijgen. Hij wil dat we ons vertrouwen alleen op Hem stellen voor onze toekomst.

Des te opmerkelijker is het dat Matteus vandaag vertelt over deze heidense astrologen die

op zoek gaan naar de koning der Joden. Dit wonderlijke verhaal komt alleen in het Mattheus Evangelie voor. Het bijbelboek Mattheus begint met de wijzen uit een ver vreemd land, die het Kind Jezus welkom heten. Het bijbelboek eindigt In Mattheus 28 met de oproep van Jezus om alle volken tot zijn leerlingen te maken. Deze buitenlandse wijzen uit het Oosten zijn als zwaluwen die de lente aankondigen. Een voorteken van het eind van het boek. Het Evangelie van Jezus gaat naar alle volken! In feite ook een voorteken van de laatste bladzijde van de bijbel, het nieuw Jeruzalem, waarin alle volken van de aarde hun lof en eer komen betuigen aan God (Openb. 21:26).

Het is niet uitgesloten dat deze geleerden uit Babel op de hoogte waren van de Joodse Messiasverwachting. Mogelijk kenden zij de geschiedenis van Bileam en de profetie die Bileam ooit over Israel uitsprak: "*Een ster komt op uit Jakob, een scepter uit Israel*" (Num. 24:17). We moeten ook niet vergeten dat er ruim 500 jaar v. Christus heel veel Israelieten naar Babel gedeporteerd zijn waardoor er honderden jaren lang Israelieten in Babel hebben gewoond. En één van die ballingen was Daniël. Een invloedrijk man, die grote indruk maakte toen hij niet alleen de droom van koning Nebukadnezar uit wist te leggen, maar God had hem ook de inhoud van de droom heeft laten navertellen. Hiertoe waren de wijzen aan het hof niet in staat. En alleen dankzij deze van God geschonken wijsheid die Daniel kreeg, konden de geleerden van de koning in leven blijven. Deze gebeurtenis zal onder Babels wijzen ongetwijfeld doorverteld zijn.

Nebukadnezar droomde over een beeld met een gouden hoofd, met een borst en armen van zilver, buik en dijen van brons, benen van ijzer, voeten van leem en ijzer. Dit gouden hoofd verwijst naar het rijk van Babel. Na Babel zullen er andere wereldrijken komen. Ten tijde van de wijzen uit het oosten is inmiddels bekend welke rijken dat zijn. De Meden en Perzen, de Grieken en de Romeinen. Maar Nebukadnezars droom vertelt verder dat er tenslotte een steen zal komen die in de hemel wordt losgemaakt. God zelf zal een eeuwig koninkrijk oprichten. De invloed van deze droom en z'n uitleg is ongetwijfeld enorm geweest. Het is dan ook niet uitgesloten dat er ook door de wijzen in Babel gefilosofeerd en nagedacht werd over dit komende Koninkrijk en dat zij daarom de hemel aftuurden - dat was hun manier om toekomstige gebeurtenissen te ontdekken - of zij voortekenen gewaar konden worden die de geboorte van die grote Koning van Israel aankondigden.

Hoe dan ook, deze uit Babel afkomstige magiërs komen in Jeruzalem aan en doen navraag naar de nieuw geboren Koning. Ze vragen niet of er een Koning geboren is, daarvan waren ze stellig overtuigd, maar waar de Koning is geboren.

Als snel raakt de stad in rep en roer vanwege de komst van deze wijzen. Ook Koning

Herodes krijgt er lucht van. Deze Herodes wordt wel Herodes de Grote genoemd. Hij was niet bepaald populair bij de Joden. Hij was half-Joods en onderhield vriendschappelijke betrekkingen met de Romeinen. Hij had tien vrouwen en vele zonen. Herodes was wreed. Hij ruimde vele tegenstanders op en liet zelfs enkele van zijn eigen vrouwen vermoorden en ook heeft hij enkele van z'n zonen laten ombrengen omdat ze een bedreiging voor de troon vormden. Die kindermoord in Bethlehem was in het leven van deze wrede vorst slechts een incident.

Herodes de Grote zou niet lang na de geboorte van Jezus sterven en opgevolgd worden door zijn zoon Herodes Antipas. Die zou viervorst worden over een kwart van het rijk van z'n vader. Deze Antipas is dezelfde Herodes die later Johannes de Doper zal laten onthoofden en ook dezelfde Herodes die de Here Jezus zal verhoren voordat Hij gekruisigd werd.

De wijzen kwamen dus met hun boodschap bij de niets ontziende Herodes de Grote. Herodes, die geen enkele aantasting van z'n macht dulde, schrok hevig van het nieuws dat de wijzen brachten. Snel liet hij de priesters en schriftgeleerden opdraven. Deze geleerden kregen van Herodes de vraag te beantwoorden waar de Koning geboren zou kunnen zijn. Bizar, dat de boodschap van de wijzen de geleerden niet heeft aangezet om de bijbel ter hand te nemen, ook onder het Joodse volk was een sterke verwachting dat de Messias zou komen, maar nu worden ze notabene door een halfheidense koning gedwongen om hun geschriften te onderzoeken. Er komt een collectief en officieel antwoord: Bethlehem in Judea. Daar heeft de profeet Micha het al overgehad. Geen twijfel mogelijk. Daar zal de Messias geboren worden.

De wijzen worden in het geheim bij de koning ontboden, ze krijgen de opdracht mee om een nauwkeurig onderzoek uit te voeren naar de nieuwgeboren Koning en op de terugweg Herodes op de hoogte te stellen van hun bevindingen.

De wijzen gaan op weg naar Bethlehem, de plaats waar ooit Jakob zijn lievelingsvrouw Rachel begroef. En ook de stad waar de geschiedenis van Ruth plaatsvond. Ruth, zou na haar huwelijk met Boaz de overgrootmoeder van David worden.

De wonderlijke ster, die de wijzen in Babel zagen, was opnieuw te zien in de lucht en bleef staan boven de plaats waar het kind was. Dat was niet de stal, zoals sommige kinderbijbels en afbeeldingen ons willen laten geloven. Het was een huis. Blijkbaar zijn Jozef en Maria in Bethlehem blijven wonen en is de geboorte van Jezus al weer enige tijd geleden. Volgens het Lukas Evangelie zijn Jozef en Maria veertig dagen na de geboorte nog in de tempel in Jeruzalem geweest om het Kind aan de Here op te dragen, een gebeurtenis die onmogelijk

vlak na het bezoek van de wijzen heeft kunnen plaatsvinden, omdat de ouders en het kind hals over kop naar Egypte zijn gevlucht. Het is aannemelijker dat Jozef en Maria nadat ze in de tempel geweest zijn, weer terug zijn gegaan naar Bethlehem. Volgens het Lukas Evangelie zijn Jozef en Maria na die ontmoeting met Hanna en Simeon in de tempel terug gegaan naar Nazareth. Lukas maakt echter een sprong in de tijd. We leren hier van Matteus dat die terugkeer pas plaatsvond na het overlijden van Herodes. Lukas slaat de komst van de wijzen en de vlucht naar Egypte over.

Bij de komst van de wijzen zal Jezus waarschijnlijk al minstens anderhalve maand oud zijn. Hij is immers al opgedragen in de tempel. Maar aangezien Herodes nogal exact heeft geïnformeerd naar het moment dat de ster in Babel gezien is en later alle jongetjes in Bethlehem onder de twee jaar gedood heeft, is het aannemelijker dat de komst van de wijzen nog later na de geboorte van Jezus heeft plaatsgevonden.

De magiërs uit Babel gingen het huis binnen waar Jezus was er wierpen zich in aanbidding neer en brachten hun geschenken. We lezen dat de wijzen in een droom gewaarschuwd zijn om niet naar Herodes terug te gaan. En zo geheimzinnig als hun komst in het verhaal is, zo geheimzinnig is ook hun vertrek. De wijzen gaan terug naar hun land en nooit wordt er meer iets van hen vernomen.

We zijn in dit verhaal dus drie verschillende soorten reacties tegengekomen op de geboorte van Jezus. Drie reacties, die we vandaag ook nog tegen kunnen komen op de christelijke boodschap. Zij het vaak op een iets andere manier. De eerste reactie is de reactie van Herodes. Hij vindt de komst van de nieuwe koning zo bedreigend dat hij er alles aan wil doen om Jezus uit z'n leven te bannen. Hij verzet zich in alle hevigheid tegen Jezus.

Ook vandaag kom je mensen tegen die zich te vuur en te zwaard verzetten tegen het christelijk geloof. En daar kunnen allerlei redenen voor zijn. Vooral onder kerkverlaters, die heel bewust afstand hebben genomen van kerk en geloof kom je vijandigheid tegen. Vaak is men teleurgesteld in kerkmensen of in God. Ik herinner me een stel mensen die ik ooit sprak tijdens een evangelisatie-actie. De oudste dochter van het stel was verstandelijk gehandicapt. Toen deze dochter geboren was, wist een ouderling in z'n wijsheid te zeggen dat het hier om een straf van God ging, omdat de moeder van het kind zwanger was voor de trouwdag. De houding van deze ouderling, en het beeld van God dat zij afgaven, en het feit dat deze mensen buiten de kerk meer liefde en begrip ontvingen dan in de kerk was reden om definitief te breken met het christelijk geloof en er radikaal afstand van te nemen. In feite hebben deze mensen helemaal niet gebroken met de God van de bijbel maar met de

karikatuur van God zoals hen getoond is. Maar die karikatuur heeft hen wel het zicht ontnomen op het hart van God. En dat is diep triest. Voor mij was dit een reden om vergeving te vragen dat in naam van de God die ik dien zulke afschuwelijke dingen zijn gezegd.

Een verkeerd beeld van God is vaker de aanleiding voor vijandigheid. Het komt nog eens voor dat God wordt voorgesteld als de oorzaak van lijden en verdriet. Uitdrukkingen als 'op Gods tijd' of 'het heeft de HEERE behaagd om tot zich te nemen' verraden die voorstelling. Dit beeld komt veel meer overeen met het beeld dat de Islam kent van God - alles is Allah's wil - dan het Godsbeeld van de bijbel. In de bijbel ontmoeten we een God met een hart. Een God die meeleeft in ons lijden en verdriet heeft om de zonde die rond gaat in de wereld, een God die zelfs door Zijn Geest onuitsprekelijke verzuchtingen slaakt, vanwege het lijden dat Zijn kinderen ondergaan. Een God die hunkert naar de nieuwe wereld, waar geen dood, verdriet of zonde meer zal zijn. En zelfs een God die al ons falen opneemt in Zijn eeuwige plan. Hij keert zelfs ons gestuntel om tot iets goeds. Als christelijke kerk hebben we nog heel wat uit te leggen aan de mensen die vijandig geworden zijn ten opzichte van het christelijk geloof. Maar gelukkig is er met de vijandige mens nog te praten. Hij is er niet los van. De Drentse volkszanger Daniël Lohues zingt op een gegeven moment: *Waorum weer die biebel enzo, Ik had der genog van, dat had ik toch zegt? Maar 't is en t blef 'n gevecht.*

Dat gesprek is veel moeilijker bij de tweede reactie op de boodschap van de wijzen. De reactie van de schriftgeleerden. Tim Keller schrijft in zijn schitterende boek 'ontmoetingen met Jezus' dat er twee manieren zijn om aan Jezus' boodschap te twijfelen. Een eerlijke en een oneerlijke manier. De eerlijke manier is dat je je twijfels en ongeloof uitspreekt en openstaat voor een eventuele bijstelling van je Godsbeeld. Maar bij oneerlijke twijfel of ongeloof weiger je het open gesprek. Je loopt weg voor de discussie. Je wil het er niet over hebben. Soms zit daar angst achter om te ontdekken dat je het mis hebt. Dat zien we hier bij de schriftgeleerden. Zij hebben hun eigen theologie. Hun eigen verwachtingen van de Messias. En daar past Jezus niet in. En juist daarom heeft Jezus tijdens zijn leven zoveel last van deze geleerden gehad. De Farizeeërs rekenden op een bevrijder van Israel. Geen verlosser van zonden. Zij wilden een geleerde bijbelleraar, geen man van de straat. En in de confrontatie met deze Jezus wilden ze niet eerlijk nadenken over Zijn aanspraken.

In onze samenleving zijn nogal veel mensen die best religieus zijn, maar toch de christenen intolerant vinden met hun exclusieve gedachte dat alleen door Jezus redding te krijgen is. Alle godsdiensten hebben immers een deel van de waarheid. En over die stelling valt dan niet te discussiëren. Graag wordt dan het voorbeeld gebruikt van die blinden die om een

olifant heen staan en ieder een deel van de olifant voelt. Wie bij de slurf staat, heeft een andere voorstelling van de olifant als degene die bij een poot of de staart staat. En toch hebben ze allemaal gelijk als ze de olifant omschrijven. Hoe verschillend hun omschrijvingen ook zijn. Op dezelfde manier zou iedere godsdienst dan een deel van de waarheid omschrijven.

Maar dat voorbeeld gaat mank. Want net zo min als geen enkele blinde de hele olifant kan voelen, is er ook geen enkel mens die de hele waarheid kan weten en dus ook niet kan weten of het waar is dat iedere godsdienst een deel van de waarheid bevat. Het is een niet te bewijzen aanname. En deze stelling doet dan ook absoluut geen recht aan de uitspraken van de bijbel en van Jezus zelf dat er maar één Middelaar is tussen God en mensen, Jezus Christus! Maar of het lukt om in gesprek te komen met oneerlijke gelovigen is maar zeer de vraag.

Ten slotte zien we de reactie van de wijzen uit het oosten. Zij zoeken de koning met een open mind. Geen vijandschap, geen onverschilligheid, maar een hongerig hart naar de waarheid. De ontmoeting met Jezus brengt hen op de knieën. Is dat, is dat mijn Koning.....? Ja, dat is Hem. Gods antwoord op onze gebrokenheid. Gods manier om af te rekenen met de dood en het kwaad. Het woord is vlees geworden. God zelf werd embryo, werd kind. Hij hield Zijn aan God gelijk zijn niet vast, maar vernederde zichzelf, werd dienstknecht, om al onze wandaden in zich op te nemen en er mee af te rekenen op het kruis.

Oog in oog met die Jezus past maar één reactie. Net als de wijzen.....door de knieën....en erkennen, deze Jezus is mij alles waard. Met alles wat ik heb, mijn goud, mirre en wierook, mijn leven, mijn bezit en mijn aanbedding is voor Hem alleen. Omdat dit Kind ook voor mij de weg naar het kruis ging, dwars door de dood heen. Van de stal naar het kruis, van het kruis naar graf, uit het graf weer opgestaan.

Maar ook omdat dit Kind terugkomt. En dan zal iedereen het moeten toegeven. Ook de vijandige Herodes en de onverschillige schriftgeleerden. Dan zal elk oog zien dat Hij de Koning is en dan zal ook elke knie zich buigen en elke tong belijden: Het is waar, alleen deze Jezus is Heer tot eer van God de Vader.

AMEN